

AJMO SE IGRAT

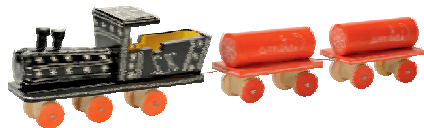
Dječje igračke iz hrvatske baštine

etnografski muzej zagreb

GRADSKI MUZEJ
POŽEGA

Dječje igračke iz hrvatske baštine

Etnografski muzej u Zagrebu, jedan od najstarijih čuvara i promicatelja hrvatske narodne baštine, široj javnosti predstavlja dio narodnog blaga - dječje igračke rađene u hrvatskim selima od 19. do 21. stoljeća. Ovom izložbom želimo potaknuti interes posjetilaca za dragocjeni segment narodnoga stvaralaštva i tako ispuniti još jednu od uloga našeg muzeja – popularizaciju domaćega stvaralaštva, uz njegovo čuvanje, obradu i prezentaciju. Nastojimo publici, a posebno djeci, približiti raznolikost motiva i materijala od kojih su igračke rađene, načine izrade, upoznati ih s njihovom poviješću i potaknuti ih na buđenje svijesti o baštini i njezinoj vrijednosti. Izložba prezentira predmete specifične svojom izvornošću, rijetkošću, njihovom funkcijom, ali i ljepotom. Sastavni je dio izložbe i multimedijski dio. Višegodišnjim radom na terenu snimili smo filmske zapise gotovo svih živućih majstora izrađivača dječjih igračaka. Zapisi govore o nastajanju i umijeću izrade igračaka na našim prostorima. Izložba je svojim dizajnom prilagođena djeci, a realizirana je i dječja igraonica u kojoj se najmlađi mogu i poigrati.

Drvene dječje igračke s područja Hrvatskoga zagorja posljednjih su godina jedan od najatraktivnijih proizvoda narodnog rukotvorstva Krapinsko-zagorske županije. Njihov je izričaj nepromijenjen već generacijama pa su, zahvaljujući i toj činjenici, uvrštene na *Popis zaštićenih nematerijalnih kulturnih dobara* upisanih u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske. Na taj je način jedno od tradicijskih umijeća

dobilo na važnosti i trajnoj zaštiti, a upisom *Umijeća izrade drvenih tradicijskih dječjih igračaka s područja Hrvatskoga zagorja* na UNESCO-ovu *Reprezentativnu listu nematerijalne kulturne baštine čovječanstva* 2009. godine potvrđena je njihova važnost i vrijednost na svjetskoj razini.

Organizirana izrada igračaka – u kućnoj, obiteljskoj radinosti – započela je u Hrvatskoj potkraj 19. i početkom 20. stoljeća, i to najprije u Hrvatskome zagorju i Prigorju, a potom u Dalmatinskoj zagori. Stanovnici pojedinih sela bavili su se izradom dječjih igračaka, koje su izrađivali za prodaju diljem Hrvatske, ali i za europske zemlje.

Kako je tijekom 20. stoljeća sustav društvenoga i kulturnog razvoja, uz ubrzanu urbanizaciju i industrijalizaciju, nametnuo i promjene u načinu proizvodnje i života na selu te u mnogim sastavnicama mijenjao i sam folklorni likovni i oblikovni izraz, ne čudi da je i izrada dječjih igračaka u drugoj polovici 20. stoljeća uvelike smanjena, a naposljetku se u selu Vidovcu, nedaleko od Zagreba, i Zelovu, nedaleko od Sinja i potpuno ugasila.

U selima Hrvatskoga zagorja, zahvaljujući upornosti pojedinaca koji su svoj asortiman proizvoda

prilagođavali novim generacijama, izrada igračkara uspjela se održati. Naselja Laz Bistrički, Laz Stubički, Gornja Stubica, Tugonica, Turnišće, Marija Bistrica, Globočec, Jerovec, Bedenec, Dubravec nalaze se u istočnom dijelu Hrvatskoga zagorja na putu prema najvećemu hodočasničkom mjestu u Hrvatskoj – Mariji Bistrici, a to je jedan od važnih razloga njihova opstanka.

Spretniji muškarci rezbarili su drvo. Izrađivali su svirale u početku jednostavnije jedinke i dvojnice, koje su ukrašavali paljenjem drvene površine te na taj način dobivali šare na instrumentu. S vremenom povećavaju asortiman svirala, a zahvaljujući interesu tržišta proširuju asortiman, izrađuju konjiće, konjske zaprege, automobile, kamione, zrakoplove, vlakove, tramvaje. Sve do današnjih dana zadržala se izrada dječjeg namještaja: stolova, stolaca, ormara, kreveta i zipki. Zagorske su igračke uvijek obojene živim bojama poput crvene, plave, žute, zelene ili crne, dok su sve češće ružičasta i ljubičasta.

Igračke izrađuju muškarci, a najčešće ih oslikavaju žene. Svaka je njihova igračka, kako nekada tako i danas, ručni rad, gotovo uikatni primjerak. Iako se u početnoj fazi izrade danas već koriste i strojevima za grublju obradu, ipak se svaki dio i dalje dorađuje ručno, oblikuje nožićem, pili i sastavlja čavličima ili ljepilom te uvijek kreativno oslikava.

Na temeljima bogate tradicije lončarstva na prostoru Hrvatske razvila se izrada keramičkih igračkara. Već od pradavnih vremena ovo je područje poznavalo keramiku, što dokazuju i arheološki nalazi. Na tim su se

prostorima, gdje je oduvijek bilo dovoljno potrebne sirovine – gline, razvila lončarska središta (Rakalj, otok Veli Iž, Potravlje, Zagvozd, Rastoki u Plješivičkom prigorju, Gospić u Lici, Vinkovci, Cernik, Pakrac, Čakovec, Đurđevac, Koprivnica, Petrinja, Beli Manastir). Ipak, najpoznatije središte lončarstva u kojem se i danas zadržala izrada dječjih igračaka, prostor

je Hrvatskog zagorja, oko Ivanca i Marije Bistrice. Keramičke igračke rad su malobrojnih lončara koji imaju dara za oblikovanje manjih predmeta. Najčešće izrađuju ptičice koje se pune vodom, vrčice i razne životinjske likove kao kravice, zečice, prašćice, te maleno posuđe. Još uvijek rade na nožnom lončarskom kolu, koje su prilagodili današnjem vremenu pa ga često pokreće i električna energija, pri izradi koriste glinu, a igračke glaziraju uglavnom zelenim i smeđim tonovima.

U pojedinim su se selima u Hrvatskoj, uz raznovrsne pletene proizvode potrebne u gospodarstvu i kućanstvu, plele malene košarice za djevojčice i kolica za lutke. Najviše su pleli muškarcima u zimskim mjesecima. Košaraši za izradu rabe šibe od lijeske, vrbe, kestena, trstiku, rogoz, svježju i suhu šumsku travu, komušinu i slamu. Najčešće se koristi divlja šiba zelene boje te pitoma žuta šiba, a potrebno ju je nekoliko sati namakati u vodi da omekša i postane savitljiva. Iako je košaraštvo više bilo rašireno u Hrvatskom zagorju, Međimurju i Podravini ipak je selo u kojem su se izrađivale pletene dječje igračke bilo prigorjsko selo Vidovec. Tek u novije doba pojedini majstori poput obitelji Pošpaić iz Šemovca kraj Varaždina počeli su izrađivati pletena kolica za lutke.

Uloga muzeja kao institucija kulture u današnjem društvu je višeznačna. Muzeji imaju značajnu ulogu u promidžbi i očuvanju tradicijskih dječjih igraćaka. Uloga muzeja i javna percepcija o njihovom djelovanju s vremenom se mijenjala, napušteno je shvaćanje muzeja kao ustanove koja prikuplja, obrađuje, čuva i izlaže muzejsku građu. Današnja je uloga muzeja i muzejskih stručnjaka daleko šira i može se shvatiti kao dokumentiranje života ljudske zajednice u kojoj muzej djeluje s aspekta struke, odnosno znanosti. I dalje je ostala primarna djelatnost prikupljanja, obrade i čuvanja građe, ali je pridodana komunikacija s društvom u cjelini. Stoga i ovom izložbom koja je krenula iz Etnografskog muzeja u Zagrebu i koja je do sada gostovala u Lepoglavi, Slavonskom Brodu, Osijeku, Pazinu, Velikoj Gorici, Livnu u BiH, Virovitici, a gostuje u Požezi nastojimo umijeće izrade dječjih igraćaka koje na ovim prostorima u narodu živi i danas približiti široj javnosti.

dr. sc. Iris Biškupić Bašić,
muzejska savjetnica Etnografskog muzeja

NAKLADNIK:

Gradski muzej Požega
Matice hrvatske 1
34 000 Požega
www.gmp.hr

ZA NAKLADNIKA:

Maja Žebčević Matić

AUTORICA IZLOŽBE I TEKSTA:

Iris Biškupić Bašić

PRIPREMA: Boris Knez

TISAK: Gradski muzej Požega

NAKLADA: 150 kom

28.4. - 13.6.2016.

